

Nádasdy Ádám
Engedjétek hozzám a bunkókat
[Magyar Hírlap, 2001/12/24]

Az ember ilyenkor megossza, amije van -- mondta a fiatalember a villamoson a társának, és megvonta a vállát. Bólogattak. Kőművesek vagy szobafestők lehettek, kászálódtak lefelé a Nyugatinál, nyilván ingázók, mentek haza. Az ünnepekről beszélgettek, meglehetősen durva stílusban: „Az anyósom, b***meg, az, na szóval valahogy lepirítsa a pulykát, hát az valami k***a jó”, meg ilyeneket mondtak. Bunkók voltak, nincs mese. Csak az a mondat, az olyan szép volt, hogy az ember megossza, amije van, így, a nyelvtani hibával. Láttam a szemem sarkából, hogy egy sovány úr, olyan könyvelőféle, picit előrehajol, talán diszkrétan oda akarja súgni: megosztja, mint amikor az ember azt mondja: uram, nyitva van a slicce. Aztán az úr csak sóhajtott, rám is nézett: bunkóság ellen nincs orvosság.

Elgondolkoztam a bunkóság ismérvein. Ha a mézsfoltos ruha, a kérges kéz alapján minősítem őket bunkónak, régimódi vagyok, szinte feudális. Az, hogy valaki munkásember, parasztlány vagy cigányasszony, csak annyiban érdemes a „bunkó” címkére, amennyiben magát a társadalmi osztályt, a csekély iskolázottságot, a szűk műveltséget minősítem ezzel az elítélő szóval. Persze van, aki így használja, lelke rajta, csak tudni kell, hogy ez bizony becsmélő csoportcímke, amely egy emberi kategóriát (a személyek egyéni értékeinek vizsgálata nélkül) leszól. „Nem engedem, hogy a lányom hozzámenjen egy ilyen bunkóhoz” -- ha ezt olyankor mondja a zord apa, amikor a vőlegény dolgos, józan, becsületes, csak épp műveletlen, mert mondjuk nem használja a -tjuk, -tjük végű igealakokat, nem a fiatalembert, hanem a társadalmi csoportot ítéli el. Joga van berzenkedni attól, hogy egy nagyon másfajta ember kerüljön vele rokoni kapcsolatba: ezek lélektanilag érthető dolgok, de ezt becsmélő címkével „megindokolni” helytelen. Hiszen az érintett bunkók e bunkóságukat nem maguk választották, hanem saját közegükben tanulták, azaz kulturális értelemben örökölték -- így nem is kárhóztathatók érte. Ez a bunkóság tehát erkölcsileg semleges. Nevezzük ezt „hozott bunkóságnak”.

Igaz, számos példa van arra, hogy valaki „hozott bunkóságát” levetkőzve, a művelt beszéd- és viselkedésközösségbe lépjen át, de ezt megkövetelni nem lehet. Az iskolának fontos feladata a kiemelkedés útját megmutatni -- de hogy erre az útra rálép-e valaki, neki kell eldöntenie. Ne feledjük, az embernek saját (bármily szerény) kulturális, műveltségi és nyelvi közegéből kiemelkedni olyasféle megrázkódtatás, mint másutt letelepedni: van, aki remekül bírja, van, aki élete végéig kínlódik, van, aki a váltás gondolatát is elutasítja, és van (talán ez a legtöbb), akiben az egész fel sem merül. Miért lenne más, mint ami?

Nyelvész vagyok, engem az egésznek a nyelvi vonatkozása érdekel. Az imént azt írtam, hogy a villamosbeli kőműves, bár szép gondolatot fogalmazott meg, hibás nyelvtani alakot használt. Visszavonom. Nem szabad hibásnak neveznünk, ami neki a természetes, saját kulturális közegében örökölt viselkedésmintái közé tartozik. Így beszél az édesanyja, attól tanulta. Ha kitartanék, hogy hibásan ragozza az igéket, oda lyukadnék ki, hogy nem tud rendesen magyarul. Hogy rosszul beszél az anyanyelvét. Ez olyan abszurdum, mintha azt mondanám, a hal rosszul lélegzik, mert nem jön föl levegőért. A kőműves alighanem jó iskolába járt: nem az igeragozással nyaggatták, hanem az ünnep lényegét tanították meg neki. (Ha jól vettem ki a szavaikból, arról beszéltek, hogy valami kellemetlen, szegény rokont is meg fognak hívni karácsonyra.) Az iskola mutassa föl, milyen a művelt nyelvhasználat, mintegy ajánlja föl ennek elsajátítását, de a lényeg nem az igeragozásban, hanem az erkölcsben van. A „hozott bunkóságnak” olyasféle feltűnő ismérve a művelt normától eltérő nyelvhasználat, mint más csoportoknál a borszín. Szálljon magába mindenki, aki a műveletlen nyelvtannal élőköt (szakszóval a „szubsztandard” vagy „vulgáris” beszélőket) bunkónak nevezi, vagy azt találja mondani, hogy ők nem beszélnek szépen magyarul. Mindenkinek a saját édesanyja a legszebb. A hozott bunkóság nem bunkóság. Akkor hát nincs is ilyen bunkóság? Hogyne volna. Az igazi bunkóság nem műveltségi kérdés. Lehet akárhány diplomája valakinek, ha megígéri, hogy kiadja

nekem a lakását havi hetvenért, és a hátam mögött kiadja másnak hetvenötért, és nem szól, csak amikor már a kulcsért jelentkezem, na ez a bunkóság. Ha a kiszolgáló kislány mobilon fecseg és hagyja, hogy álldogáljak a pult előtt, sőt hallgassam végig, amint valami ruhavétel meg tárgyal a barátnőjével, akár irodalmi nyelven („kiugrom a bőrömből, ha megkaphatom”), akár szaftos vulgárgrammatikával („megkérdeztem, föl-e próbálhatom”). Ezeket az illető a maga felelősségére csinálja, az ő választása, hogy így viselkedik, ezért ezt „választott bunkóságnak” nevezném. Ha a pultoslány azonnal leteszi a telefont, udvariasan oda fordul hozzám, felveszi a rendelést, majd azt kérdezi: „Itt fogyassza?”, az nem bunkóság (illetve ez a „hozott bunkóság”, de azt nem is szívesen hívom így).

A választott bunkóság a nyelvben is megnyilvánul, elsősorban a pöffeszkedő nyelvhasználatban: „idén” helyett „a jelenlegi esztendőben”, „szívdobogás” helyett „tachikardiás roham”, „finn külügyminiszter” helyett „a finn diplomácia vezetője”; vagy a tegezés/magázás lekezelő, olykor hidegen kirekesztő alkalmazásában. Ezek nyelvtani értelemben lehetnek mind kifogástalan szerkezetek, avagy lehetnek vulgárizmusokkal megtűzdelve: a dolog nem ezen múlik.

Remélem, a kőműves békében és szeretetben fogyassza az ünnepi vacsorát, és hogy mi, műveltek és újságforgatók megérezzük, mi bunkóság és mi nem.

Mi a baj a nyelvműveléssel?

Nádasdy Ádám

[VI. évfolyam 6. szám · 2002. június](#)

Népszabadság, 2002

nyelvművelés, nyelvfejlődés

Az 1970-es évek közepén gyakran ebédeltem az MTA várbeli éttermében. Egyik alkalommal, a „mit adjak a hús mellé” kérdésre „krumplit kérek”-kel válaszoltam, mire a szakács nagy hangon közölte: a magyar nyelvben krumpli nincs, csak burgonya. Ebédelni akartam, így ebben maradtunk. Pár másodperc múlva, hasonló párbeszéd hallatszott, de ezúttal a helyreigazítás elmaradt. Ugyanis Lőrincze Lajos állt mögöttem. Az alábbi – igen érdekes szemléletmódú – írás néhány megállapítása feltehetően vitát fog provokálni – de természetesen nem ezeken a hasábokon. – *A szerk.*

Folyik az angol nyelvészeti bevezető óra, magyarázom a hallgatóknak az angol nyelv különféle változatait: a britet, amerikai, ausztrált, meg hogy Anglián belül milyen nyelvjárások vannak. Elmondom, hogy van városi műveletlen nyelvváltozat is, ennek jellemzője például a kettős tagadás: *I don't see nothing* „Nem látok semmit”, ami a művelt nyelvhasználatban szigorúan tiltva van (ott *I see nothing*, szó szerint „Látok semmit” a helyes). Hát igen, mondják, milyen gazdag az angol nyelv. Rendben, mondom, és a magyar? Sorolom a Vas megyei zöngésítést (*ládvány, kizsváros*) a szegedi ö-zést, ismerik, bólogatnak. No és persze – mondom – van nálunk is műveletlen nyelvváltozat: „*majd ha belássa a hibáját*”, vagy „*nem tudom, ki-e száradt*”, vagy „*a iskola mellett lakok*”. Felcsattan a nevetés, rosszállóan nevetnek, ejnye, tanár úr, miket mond a tanteremben. Némelyek kis borzongással egymásra néznek: juj! Mintha egy siklót vettem volna elő a táskámból, és közējük engedtem volna.

A hallgatók évről évre ugyanezt a reakciót mutatják. A nyelv tényeihez való ilyen szorongásos, elutasító viszony azért is aggasztó, mivel nyelvszakos hallgatókról van szó, akiknek a nyelv a munkaeszközük, a céltárgyuk, ahogyan az orvosnak az emberi test. Vajon felcsattan-e az orvosi egyetemen a nevetés, amikor a tanár egy törpét vagy egy kórosan elhízott embert vezet elő? Hiszen én sem tettem mást, mint a vizsgált tárgy bizonyos szokatlan alakzatait vezetem elő. De nem is pontos a párhuzam. A törpeség vagy a kóros elhízás ugyanis valóban eltér a normálistól, azaz tudományos értelemben „rossz”, mert az illetőt a mindennapi életében többé-kevésbé akadályozza. A műveletlen nyelvhasználat azonban ilyen értelemben nem „rossz”. A nyelv elsődleges feladata ugyanis a közlés, tehát az eredményes kommunikáció. Márpedig akik a fent idézett „hibás” mondatokat használják, ugyanolyan eredményesen kommunikálnak, ismerősök és ismeretlenek ugyanúgy megértik őket, mint akik a „helyes” grammatikát követik. A nyelvben csak azt lehet devianciának nevezni, ami az adott közösség (település, kortárs csoport, szakma) nyelvhasználatától eltér, és amit a csoport többi tagjai is deviánsnak érznek. Akik az *-e* kérdő elemet mindig az igekötő és az ige közé teszik (*át-e rakták, föl-e jönnek*), és a közösségben is ezt hallják, azok ezt tartják természetesnek. Ez az ő édes anyanyelvük.

A nyelvműveléssel tehát az első baj az, hogy a művelt köznyelvtől való eltéréseket devianciának láttatja, még hozzá valamiféle erkölcsi vagy jellemhibának, amiben a delikvens igenis elmarasztható, s így kiérdemli a gúnyt és megvetést: miért nem szedi össze magát, miért nem beszél rendesen? Csakhogy a beszédmód az érintetteknek „úgy nőtt”, ezt kipellengérezni nem erkölcsös dolog. Én nem állítom, hogy a nyelvművelőknek, magyartanároknak ez lett volna a céljuk, de üzenetük – akarva-akaratlan -így csapódik le a köztudatban, ezt tanúsítom sokévi tanári működésem alapján. Pedig éppen nekik kellene példát mutatniuk abban, hogy minden létező nyelvváltozatot, nyelvi szokást figyelemmel nézzünk, megkülönböztetve (de nem diszkriminálva) az irodalmi a póriastól, az elegánsat az alpáritól, a semlegeset a sértőtől.

A „nyelvművelés” fogalmát most igen tágra értem, belevéve mindenkit, aki az anyanyelv tanításával, magyarázásával foglalkozik, aki újságot szerkeszt, nyelvtant ír. Többségük nagy odaadással és úgyszeretettel végzi munkáját. Ez azonban nem változtat azon, hogy az eredmény felemás. Egy nyelvművelő folyóirat például közölt egy olvasói levelet, mely egy KRESZ-tábla feliratát kifogásolta. A táblán a „megállni tilos” jelzés alatt ez állt: „Útpatkán 18h – 06h”. Az olvasó ezt írta hozzá: „Ez a különös felirat, mely a *padká-t patká-ra* változtatta, József Attila [...] versét juttatja eszünkbe: *Ős patkán terjeszt kórt...*”. Lehet, hogy a kommentár szellemes; a levél tartalma, a beküldő (és a közlő lap) attitűdje azonban elemzést érdemel. Ugyebár egyszerű helyesírási hibával van dolgunk, a feliratozó a füle után ment, hiszen a *padkán* szót is „patkán”-nak kell ejteni. A nyelv hangtani szabályait jól tudja (zöngésségi hasonulás), csak a helyesírást nem. Nyilván nem járt eleget iskolába-ezért kiröhögjük? De menjünk tovább: a *padka* szó sajtós, mert ugyan történetileg a *pad*-ból származik, de ez a jelentés elhomályosult, a *-ka* itt már nem kicsinyítő képző, a *padka* nem úgy aránylik a *padhoz*, mint a *lányka* a *lányhoz*. Vagyis lehet, hogy a feliratozó tudja a helyesírási szabályait, a *magtár* szót nem írná *maktár*-nak, mert abban felismerhetők az elemek. Ám az eredeti jelentéséből elmozdult *padka* szó esetében feltételezte, hogy már nem az alkotóelemek szerint, hanem fonetikusán kell írni. Ha ezért szurkáljuk, akkor szurkálhatjuk a Magyar Tudományos Akadémiát is, mert a *lélegzet* szót így, fonetikusán írja, nem pedig az alkotóelemeinek megfelelően, *lélekzet*-nek. A *padka* pontosan ilyen. Hogy miért döntött az Akadémia az egyik esetben (*padka*) a szóelemző írás, a másik esetben (*lélegzet*) a fonetikus írás mellett, azt nehéz logikailag indokolni. Nyilván valahol meg kellett vonni a határt, lelkük

rajta. A feliratozó tehát nem valamely szabályt nem tud, hanem egyetlen szó – logikailag nem védhető –akadémiai helyesírását nem tudja. Nagy bűn?

A nyelvművelés úgy el van foglalva az egységesítéssel, az irodalmi nyelv szabályainak keresztülhajtásával, hogy közben túl keveset tanít a nyelvről. Nem teríti ki a kártyáit, nem világosítja föl a közönséget, hogy döntéseit, értékítéleteit, tanácsait milyen stratégia alapján alkotja meg. Tegyük most erre kísérletet. A nyelvről való művelt gondolkodás két nagy szellemi áramlatból táplálkozik: a felvilágosodásból (XVIII. század) és a romantikából (XIX. század). Az első a logikát, a kifejezés eleganciáját és pontosságát helyezi előtérbe: legyen a nyelv minél cizelláltabb, a világ minél több szeletét tudja kifejezni. Ezen az alapon kifogásolják például a suksükölést, hiszen az összemossa a kijelentő módot a felszólító móddal: *ne lássa – nem lássa*. A felvilágosodás szemlélete az egységesülés felé hat: a nyelvek nyugodtan hasonlítsanak egymásra, kölcsönözzön a szegény a gazdagtól, gyaluljuk le az egyéni kinövéseket, a folklorisztikus furcsaságokat. Ahogy a matematikát vagy fizikát is minden országban egyformán kell tanítani, úgy legyen a nyelvtan is mindenütt minél egyformább.

A második, a romantikus eszme éppen ellenkezőleg: a sajátosat, a különöset, az egyéni sorsot becsüli többre. Ha például a magyar nem tudja a hím- és nőnemet megkülönböztetni, ez nem kínos fogyatékoság, hanem éppen büszke különözőség, mely óvandó és megőrzendő. A romantika szemében értékesebb az öröklött, a magától fejlődött, még ha szabálytalan vagy rendhagyó is. Ezen az alapon kifogásolják például az ikes igeragozás felszámolódását, mert bár nincs különösebb értelme, haszna a mai nyelvben, mégis egy jellegzetes magyar sajátosságot őriz. A felvilágosodás logikai szemlélete egyenesen üdvözölné ugyanezt: végre áramvonalasabb, egységesebb lesz az igeragozás, kitisztul belőle egy indokolatlan furcsaság!

A nyelvművelés nem teszi világossá (vagy talán nem is látja), hogy e két szellemi áramlat keveredik benne, és ha ezek szembekerülnek egymással, mindig a romantikus elvet követi. A mai magyarban megjelent az állapotkifejező befejezett igealak: *Az igazgató el van utazva*, értsd: most sincs itthon, szemben azzal, hogy *Az igazgató elutazott*, mely esetben akár rég haza is jöhetett. A felvilágosodás logikája szerint ezt üdvözölni kellene, hiszen gazdagodást jelent: a nyelv finomabban, árnyaltabban tudja megragadni a valóságot. A nyelvművelés elítéli ezeket az alakokat, s ebben tetten érhető romantikus elkötelezettsége. Azzal érvel, hogy ez nem sajátja a magyarnak, nem tartozik az öröklött nyelvi készletébe, sőt talán más nyelvek hatására alakul ki. Na és? – mondaná a felvilágosodás; a lényeg, hogy itt van, és gazdagítja a nyelvet. Káros, mondja a romantika, mert nem hagyományos.

Nem ártana már eloszlatni a romantikus közhelyeket, melyek a reformkorban (tehát lassan 200 éve!) születtek, és mára – érthetően – kiüresedtek, elavultak. Ilyen például az, hogy a magyar nyelv valami nagyon különleges, sajátos, ritka képződmény volna. Tény, hogy különbözik a környező európai nyelvektől, de aki tanult nyelvészetet, tudja, hogy a magyar nem valami kacsacsőrű emlős, hanem a világmezőnyben nagyon is átlagos nyelv. Sokan hiszik azt is, hogy a magyar fenyegetett, védelemre szoruló kis nyelv; pedig 13–15 millió beszélővel a világ több ezer nyelve között az előkelő 40. hely körül áll. Európában is számos kisebb nyelv van (dán, lett, cseh stb.), védelemre pedig általában csak egymillió beszélő alatt szorulnak a nyelvek. (A kisebbségi magyarság nyelvét talán valóban védeni kell, de az nem nyelvművelési, hanem nyelvpolitikai kérdés.) Romantikus közhely az is, hogy a véletlen, még a romboló véletlen is, értékes jellemzője a kultúrának, s ezért nem szabad „kipucolni”, modernizálni. Mint az egyén arcán a régi sebhely, a nyelv életében a rendhagyóság, a régi (például ótörök) beütés nagy kincs, míg az új csak veszélyes szennyezés. Ezért hirdetik

jobbnak a *férfihoz, férfival* alakokat a szabályos és logikus *férfihez, férfivel* alakoknál (vesd össze például *nénihez, nénivel*). Ezért sugallják, hogy a régi szláv *boronál* jobb, mint az újabb latin *limitál*. A logika tehát kevésbé irányítja a nyelv művelők döntéseit, mint a romantika. Ez nem feltétlenül baj: ki-ki kövesse a neki rokonszenves szellemi áramlatot, de illene tájékoztatni erről a nagyközönséget.

Az átlagember a nyelv művelők üzenetéből azt hámozza ki, hogy létezik egy ideális nyelv, melynek szabályai akkor is ott lebegnek fölöttünk, ha a valóságban az emberek nem (vagy nem úgy) használják őket. A laikus azt hiszi, hogy az emberek a természetes nyelvhasználat során rendszeresen nyelvtani hibákat követnek el. Ez tévedés, pontosabban csak úgy igaz, ha „nyelvtanon” a mindenkori irodalmi nyelv előírásait értjük. Sokan úgy gondolják: a nyelvtan olyan, mint a KRESZ, hogy valakik eldöntötték, szabad-e piros jelzésnél jobbra fordulni, mennyi a sebességhatár stb. A KRESZ-szabályok érvényességét nem érinti, hogy mennyire tartjuk be őket. Hajthatok az út bal oldalán, ez adott esetben életmentő lehet – de a „helyes” akkor sem ez, hanem a jobb oldalon való hajtás. A nyelvtan nem ilyen. Száz évvel ezelőtt a beszélők megkülönböztették a *-nánk* és a *-nók* végződést: az előbbi határozatlan tárggyal használták (*látnánk egy csodát*), az utóbbit határozott tárggyal (*látnók a csodát*). Olyan nem létezett, hogy *látnánk a csodát*. Ma szinte mindenki ez utóbbit írja-mondja, a *-nók* végződés gyakorlatilag eltűnt. A nyelvtan átállt az egységes *-nánk-ozásra*. Csak romantikus múltkultusból lehet azt mondani, hogy az *a csodát* mellett „elvileg” a *-nók* volna a helyes, csak éppen nem használja senki.

Az erkölcsök, az emberi és társadalmi viszonyok állandóan romlanak, és még sose volt ilyen rémes a helyzet, mint most. Ezt a naivan nosztalgikus bölcsességet évezredek óta halljuk, de tessék Euripidész, Suetonius vagy Shakespeare munkáit (vagy a *Bibliát!*) forgatni, hogy régen jobban voltak-e az erkölcsök. A világban mindig volt üdvös és káros változás, az új néha valóban silányabb, mint amit felvált, de a nyelv művelés beszorult abba a sarokba, ahonnan nézve minden újítás romlásnak tűnik. Pedig miért volna minden, ami új, rosszabb, mint a régi?

Egy nyelv művelő folyóiratba az alábbi hirdetést küldte be egy gimnazista kislány: „Biliárdasztal eladó vagy elcsereélhető jó állapotúbbra.” Kommentárként ezt fűzte hozzá: „*Jó állapotúbbra?* Ezt valami új szabály alapján írta így a hirdető? Ezek szerint ezentúl a *többévi* munka helyett is *sokévi*bb munkáról illik beszélnünk, s a *legszebb alakú* leányt mostantól *legszeppalakúbb-ként* fogjuk emlegetni?” Íme. A kislány az „új” szót gúnyos gyanakvással használja, láthatóan úgy gondolja, hogy az „új” a nyelvben a „helytelen” szinonimája, mint amikor az igazgató azt kérdezi: „Mi az, fiúk, új házirend van, szabad késni?!” Pedig milyen érdekes nyelvtanszakköri téma lett volna megmutatni: valóban új szabály alapján fogalmazott a hirdető, amely szabály persze nem a nyelvtankönyvek lapjain, hanem a beszédközösségben most jelenik meg. Számos hasonlót gyűjtöttem: *ennél rosszindulatúbb embert még nem láttam; a legnagyobbikerűbb bemutatók; nem volt nála szentéletűbb püspök; talán jóhiszeműbben kellene hozzáállni* stb. Úgy tűnik, a nyelv megindult afelé, hogy a kéttagú, *-ú/-ű* végű jelzőt a végén fokozza. Hogy ez rosszabb-e, mint az eddigi, ahol a közepét fokoztuk (*jobb állapotú, rosszabb indulatú*)? Ízlés dolga. Mindenesetre az új egyszerűbb, tehát felvilágosodási alapon üdvözlendő. Ugyanez romantikus alapon elég ahhoz, hogy elveszük. Tessék választani.

A kislány egyébként csúsztat. Felhossa ugyanis a *sokévi* kifejezést, melyből (a szokásos *többévi* helyett) ironizálva megalkotja a *sokévi*bb alakot. Csakhogy ilyen nem létezik, mert csakis az *-ú/-ű* végűeknél jelent meg az új „végén fokozás”. A nyelv művelők ezekkel a

csúsztatásokkal azt a látszatot keltik, mintha a gyarló és bűnre mindig hajlamos beszélők korlátok nélkül hágnák át a „szabályokat” (értsd: az irodalmi norma szabályait), holott ez nem így van. Az újítások mindig pontosan körülhatárolt területen, szigorú stratégiával jelentkeznek, akár szeretjük őket, akár nem.

A nyelv rettenetesen fontos. Mégsem a nyelvet kell művelni, hanem az emberek fejét: a nyelvről való gondolkodást, a nyelvhasználatot. Be kell mutatni régit és újat, társadalmilag elfogadottat és lenézettet, és kinek-kinek megtanítani a nyelvi eszközök ügyes forgatását. A kövérnek is, a kopasznak is, a törpének is. A nyelvművelés ne fegyelmezés, ne gúnyos kiszerkesztés és kirekesztés legyen, hanem tanítás. Nagyon keveset tudnak az emberek a nyelvről, pedig nagyon sokat volna érdemes tudni róla.

Nádasdy Ádám: Ne szánalmasan és nevetségesen távozzunk, hanem egy bizonyos méltósággal

[László Pál](#)

újságíró. 2019. 08. 08. 11:00

Hol vannak a bőröndök? Csak azért kérdezem, mert nemrégiben minden cím arról szólt, hogy Nádasdy Ádám „disszidál”.

Erre szokták azt mondani, hogy a hír igaz, csak nem úgy. Egy újságíró azt a bulvárcímet adta, hogy én „elhagyom” Magyarországot, miközben csak annyi, hogy ezentúl több gatyám lesz Londonban, mint Pesten. Többet leszek ott, a páromnál, mert a tanítást abbahagytam, így pedig nem szükséges, hogy hónapokon át itt legyek folyamatosan. Egy hónapot itt leszek és kettőt ott.

Két évvel ezelőtt azt mondta nekem, hogy ez pont fordítva lesz. Márk, a szerelme hazaköltözik.

Hát nem így lett.

Meghajolt?

Ha a hegy nem megy Mohamedhez, Mohamed megy a hegyhez. Pontosan. Ez egy nagy lemondás, de hát Istenem. Mások is csinálnak ilyet az élettársuk kedvéért. Ő orvos, és én vele ellentétben könnyebben tudok mozdulni. Ő ott nagyon betagozódott, angol útlevele és angol állampolgársága is van már. Volt, hogy hazajött, itt volt egy fél évig, mert a lakásunkat kellett felújítani. Tulajdonképpen azt a pénzt, amit egy építésvezetőnek fizettünk volna, azt a munkát

ő ellátta a nyugdíjas mérnök édesapjával együtt. Gondolt egyébként arra is, hogy esetleg itt találjon munkát. Keresett is itt-ott, de nem talált. Az mondjuk nem igaz, hogy itt ne lehetne dolgozni értelmesen, mint orvos, csak hát ha nem szereti, nem szereti. Mit csináljak?

Mi mást, költözik. Azt vettem észre, miközben elolvastam sok-sok interjúját az elmúlt évekből, hogy egyre közelebb engedi az embereket. Nádasdy Ádám élete elég pontosan követhető. Ez egy tudatos döntés volt vagy csak így alakult?

Igen, igaza van. Ebben azért én komoly lökéseket kaptam. Nagyon régen Mihancsik Zsófia a Beszélőben, egy nagy interjúban szépen és okosan megkérdezett mindenről. Talán többször is elmentem hozzá, napokon át dolgoztunk, míg végül éreztem, hogy afelé tol engem, hogy mondjam ki, meleg vagyok. És mondtam. De azért ez nem volt olyan nagy szám, a Beszélőt kevesen olvasták. Aztán Veiszer Alinda hasonlóképpen, egy tévéműsorban, amikor ketten beszélgettünk, megint csak odaszorított nagyon finoman, vagy hogy is mondjam, egy olyan vákuumot teremtett egyszer csak, amivel úgy éreztem, nekem muszáj ezzel szembenézni. Úgy éreztem, hogy hát igen, ha már egyszer ez így van nálam, és ha már egyszer nekem szerencsém volt a világban, hogy nem közösítettek ki emiatt, hogy nem vertek meg, akkor miért is ne mondjam el mások okulására?

Persze nem csak erre gondolok. Olyan finom részletek is megjelennek, amik egy költőről, egyetemi tanárról nem szoktak.

Értem, de ha az ember nem színész, vagy zenész, vagy celeb, akkor mit mondjon magáról? Azért lássuk be, uborkaszazon van. Az, hogy én hirtelen egy vezető hírré léptem elő, az részben ennek köszönhető. Én nem emigrálok, én nem úgy megyek el innen, mint Bartók Béla vagy Márai Sándor. Hát Isten ments! Meg hát hála Istennek, nem olyan a világ. De visszatérve arra, amit mondott, igaza van. Az is számít már, hogy öreg vagyok. És ha az ember öreg, akkor anekdotázik, mesél, elmondja, hogy anno káros káposztát is ettünk. Ezt egyébként még soha senkinek nem mondtam el.

Egy újabb finom részlet.

Szóval nem csak paradicsomos káposztát, hanem káros káposztát is, mert az egyfajta főzelék. Nagyon szerettük a kaprot minden formájában, és a káros káposzta néha csak poféznival volt. Tudja, mi a pofézni?

Fotó: Ivándi-Szabó Balázs /24.hu

Életemben nem hallottam róla.

A pofézni az egy nagyon egyszerű és olcsó feltét. Valójában kenyérből van, ami be van panírozva, mint a párizsi szelet, olyan tojásos bundába és meg van sütvé. Egyfajta bundáskenyér. Na, hát pofézni.

Nádasdy a gasztroblogger.

Igazi, rendes hús, az csak vasárnap volt. Nem voltunk szegények, de azért olyan jól senkinek nem ment. Most az 50-es évekről beszélek, meg a forradalom utáni 1-2 évről. Hétköznap

ilyen pofézni szerűségek voltak, vagy tükörtojás, vagy szalonna, sült szalonna feltét, vagy fasírt – ami a maradék húsból volt. Miket beszélek én? Hát ez nem is érdekes.

Dehogynem! Érdekes a nosztalgia. Közben az jut róla eszembe, hogy talán ön is most ébred rá, 70 felett, hogy az élet véges.

Már látom a végét. Hát elég öreg vagyok, 72.

Nyomasztja?

Miért nyomasztana, ha egyszer így van? Nem nyomaszt. Nagyon beteg voltam a tél során, és hát akkor pláne, az ember szembesül ezzel. Most úgy tűnik, megúsztam, így kaptam egy kis haladékot.

Engem nyomasztana.

De maga még fiatal, az Istenért! Hát persze, az nyomasztó lenne. De hát így, öregen... Írtam egy verset a vízisíróról, hogy milyen furcsa látvány, de közben mennyire elegáns is, ahogy a vízisíelő suhan. Azonban, ha csak egy apró hibát is elkövet, milyen nevetséges kapálózás lesz belőle, és milyen jókat lehet röhögni rajta. És még el is süllyed a vízben. Erre azt mondja az egyik barátom, hogy ez igaz, de ő most a Balatonnál van, és látja, hogy vannak nagyon rutinos vízisíelő, akik le tudnak lassítani úgy, hogy nagyon szépen, elegánsan, állva elsüllyednek a vízbe. Majd azt mondta – ő is idős –, hogy ezen dolgozzunk!

Akkor tulajdonképpen az történik most, hogy már lassul a hajó, de ezt állva csináljuk a végéig?

Hát legyen! Ha lehetséges, akkor ne kapálózzunk, és ne szánalmasan és nevetségesen távozzunk, hanem egy bizonyos méltósággal.

Mi volt ez a nagy betegség?

A gyomorrák nevű apró malőr történt velem, amelyet szépen megoperáltak, eltávolítottak.

Most még utókezelések vannak, amelyek eléggé kellemetlen mellékhatásokkal járnak, mint például az étvágytalanság. Nagyon lefogytam, ez látszik is rajtam.

Most dicsérném.

Az orvosok nincsenek még megelégedve, de nagyon köszönöm! Vissza kell tornáznom a súlyomat és tápszereket kell fogyasztanom, amelyek utálatosak.

De tulajdonképpen szerencsés!

Tényleg az vagyok. Időben felfedeződött.

Úgy képelem, hogy ilyenkor az ember gondolkodik azon, mi az, amit még megcsinálna. Van ilyen?

Nagyon régen tervezem, és lehet, hogy soha nem lesz semmi, hogy egy nagyon jó bevezető tankönyvet írjak *Bevezetés a nyelvtudományba* címmel, de nem tudom, hogy ez sikerülni fog-e, mert mindig vannak más dolgok. Meg ahhoz egy mély lélegzetet kellene venni. Az sose volt nekem azért erős oldalam, hogy egy zöldmezős beruházást hajtsak végre. Azért a műfordítás, ami talán a legerősebb oldalam, az olyan, mint egy meglévő épületnek az átalakítása. Lehet, hogy tetőtől talpig mindent le kell szedni, és újból felépíteni, de azért mégiscsak egy nagy épület. És azért az emeletszám, az nagyjából ugyanaz.

És az reális, hogy egy Nádasy Ádám-tankönyv bekerülhet a magyar oktatásba most?

Most arra gondol, hogy én bírálok Orbán Viktort?

Arra gondolok, hogy elég aktívan közvetít egyfajta világlátást. És ha finoman fogalmazok, nem ennek a kormánynak a sajtóját.

Ja, értem! És azt gondolja, hogy akkor büntetésből... Hát, kérem szépen, ez eddig nem jutott eszembe. Ugye, milyen naiv vagyok! Én azt gondoltam, hogy az ember ír egy könyvet, aztán az vagy jó, vagy nem jó. De azért ez valószínűleg nem így van. No, de mégiscsak!

Ezek a könyvek túl szokták élni a diktátorokat, erre is van bőven példa, úgyhogy engem nem ez fog visszatartani.

Fotó: Ivándi-Szabó Balázs /24.hu

Mennyit foglalkozik napi politikával?

Inkább anekdotikusan tud érdekelni, hogy az ember azt mondja, hogy micsoda?... Hogy ez?... Hogy volt képe ezt mondani, mikor még két héttel ezelőtt azt mondta? Például olvastam, hogy azért sem kell ez a sok kutatóintézet, mert ez egy szegény ország. Van benne valami egyébként, elég szegény ország. Bár nem annyira szegény ország, hiszen pár évvel ezelőtt még olimpiát akartak rendezni, és akkor azt mondták, hogy mert ez nem egy szegény ország. Most egyszer csak szegény ország lettünk, mert jobban hangzik. Na, ezen csak keserűen tudok mulatni.

El is vették a kutatóintézeteket az Akadémiától.

Én sose dolgoztam az Akadémián, mindig az ELTE-n voltam, de nagyon szoros kapcsolatban voltam az Akadémiának a Nyelvtudományi Intézetével, ami második szakmai otthonom volt, és most is az. Számos ország van a világon, ahol tényleg nem olyan az akadémiai rendszer, mint ami itt van – vagy volt, mostanáig. És ott nagyon jól működik. Tehát az valóban nincs beleírva a Bibliába, hogy ennek így kell lennie. De az, hogy itt egyik napról a másikra ilyen erőszakosan és főleg, különösebb cél vagy indok nélkül történnek a dolgok... Ugye, nem látja az ember, hogy mitől lesz jobb. Ilyen érvet a kormányzat nem hozott föl. Hát így, ez csak káros lehet, nem?

Én pont nem tudok erre válaszolni. De ahogy nézem, nem tüntetnek szolidáris tízezrek, de intézmények sem igazán szolidárisak.

De kinek, vagy hogyan kellett volna szolidárisnak lennie?

Mondjuk az egyetemeknek?

És akkor mi lett volna? Mi aláírtunk minden nyilatkozatot, mindent, hogy ne csinálják. Láthatóan ez a kormányzat, vagy hát a kormányfő, ha egyszer eldöntötte, és megvannak rá a jogi keretei, akkor megcsinálja.

Ez is ilyen anekdotikus foglalkozás a közélettel?

Dehogy! Inkább az, amikor azt nézem, hogy ez a rénszarvas most kié volt, és honnan hova szállították, ilyesmi érdekel, igen.

Mármint a Semjén úr vadászatáról beszélünk.

Igen!

A humort keresi benne?

Vagy a fonákságot.

A keserű bosszankodást.

Igen, ilyesmit. De élénken figyeltem most az európai választásokat. Bizonyos elégedettséggel láttam, ami történt. Azt is láttam, hogy volt előválasztás Budapest főpolgármesteri címre, és hogy a Karácsony úr lett az ellenzéki jelölt.

Talán még szavazni is volt.

Nem, mert nem voltam jól akkor. Egyébként rá szavaztam volna, mert úgy gondoltam, hogy akinek amúgy is több van, annak legyen még! És érdeklődéssel várom a választás eredményét.

Arról beszélgettünk két éve, hogy a magyarok alapvetően ilyenek, szeretik, hogyha vezetik őket. A 20. századi történelemnek két rövid időszaka volt, ami nem így zajlott: az egyik '45 és '48 között, a másik pedig '89 és 2010 között.

Volt egy kicsi még Ferenc Jóska alatt, a monarchiás időszak. Az is nagyon szép volt, de aztán jött a háború meg Trianon. Egy nagyon érdekes cikket olvastam arról, hogy Magyarországon általában nagyon rossz az embereknek az egészségi állapota. Hamarabb meghalnak vagy többet betegeskednek, mint hasonló nivójú más országokban, mondjuk, mint Litvániában. Közbevetőleg: ne a gazdaggal, ne Svájjal hasonlítsuk össze magunkat!

Mondjuk több mutató alapján már a litvánok is gazdagabbak, de ez csak zárójel.

Igen. Vagy Csehország, Szlovákia. Viszont nálunk – írja a cikk – feltűnően alacsony azoknak a száma, akik magán egészségbiztosítást fizetnek azért, hogy ha netán kórházba kerülnek, jobb ellátást kapjanak. Ez milyen érdekes ellentét, ugye? Miközben az emberek tisztában vannak vele, hogy egészségi állapotuk veszélyeztetve van, hogy baj lesz előbb-utóbb, és panaszkodnak erről, ugyanakkor nem teszik meg azt, hogy bemennek a biztosítóhoz és kötnek biztosítást. Inkább az a kérdés merül fel bennük állandóan, hogy miért nem csinál valaki valamit? Miért nem történik már valami?

"Miért hagyták, hogy a ház kigyulladjon?" - Nádasy Ádám tanár, nyelvész, költő

szerző

Urfi Péter

publikálva

[2013/10. \(03. 07.\)](#)

A hírek szerint lapunk egykori szerzője is az ELTE BTK kényszerből nyugdíjazott oktatói között van. Távozásának hírére előntötték az internetet a felháborodott kommentek, kollégái egy emberként álltak ki mögötte, de ő nem panaszkodik. A munkaviszonyánál fontosabb dolgokról is beszélgettünk vele.

Fotó: Sióréti Gábor

Magyar Narancs: Mióta tanít az ELTE-n?

Nádasy Ádám: Negyven éve. Előtte ide jártam egyetemre is.

MN: Nem dolgozott soha máshol?

NÁ: Két évig tanítottam gimnáziumban.

MN: Hogyan és mikor tudta meg, hogy kénytelen lesz nyugdíjba vonulni?

NÁ: Múlt héten felhívott a tanszékvezetőm, hogy nem tudnak tovább ott tartani. Mert, ugye, én már nyugdíjban vagyok, hiszen elmúltam 66 éves. Az egyetemi szokásjog szerint a professzorok nyugdíjazását 70 éves korukig általában nem kezdeményezik. Hát most ez valószínűleg megtörténik, hivatalosan a rektor, valójában a dékán úgy döntött, inkább azoktól válik meg, akiknek van nyugdíjuk, tehát megélhetésük is, semmint hogy negyvenéves oktatók kerüljenek az utcára.

MN: Akkor minden szép és jó, nincs itt semmi látnivaló?

NÁ: Nézze, ha már ég a ház, és a dékán ott áll, kezében egy slaggal, akkor nyilvánvaló, hogy azt a slagot rám és a hozzám hasonló helyzetben lévőkre irányítja. Az már más kérdés, miért hagyták, hogy a ház kigyulladjon, miért nem tettek tűzvédelmi intézkedéseket és így tovább.

MN: Ez volt a leghatékonyabb módja a tűzoltásnak?

NÁ: Ehhez nem értek, nem látom át az egyetem bonyolult pénzügyeit. Csak olyasmik jutnak eszembe, hogy két fokkal lejjebb lehetne csavarni a fűtést, úgy spórolni - de hát ez soha nem ilyen egyszerű. Egyébként adminisztratívum eddig nem történt meg a nyugdíjazásom, még nincs róla papír; még mindig nem lehetek biztos benne, hogyan döntöttek vagy döntenek.

MN: Többször is elmondta, hogy elsősorban tanárként tekint magára, és csak utána jön a nyelvész, a költő, a fordító. Miért nem lehet megingatni ezt az elsőséget?

NÁ: Talán mert ebben vagyok a legjobb. Az ember érzi, miben jó igazán. Olyan még soha nem volt negyven év alatt, hogy ne lett volna kedvem órát tartani, hogy azt kívántam, bár lenne bombariadó, és maradna el a másnap reggeli előadás. Más tevékenységeknél tudok szorongani, határidőkből kifutni, menekülni. Olyat már gondoltam, hogy bár ne lenne még lapzártája a kiváló folyóiratnak, amelynek verseket ígértem.

MN: Sok egyetemi oktatónak a tanítás csupán szükséges feltétele a zavartalan tudományos munkának.

NÁ: Igen, de nekem másféle múltam van, ugyanis - gyakorlatilag az érettségitől kezdve - sok éven át nyelvtanár is voltam, fáradt, nyűgös mérnököket tanítottam angolra. Tehát ez korábban lépett be az életembe, mint a kutatói munka. Hát mit csináljak? Azt hiszem, ehhez van tehetségem. Gimnazistaként építész akartam lenni, ahhoz nem volt. A matek még csak-csak ment valahogy, de fizikából nem voltam elég jó.

MN: Most, hogy nem taníthat, az építészetnek szentelheti magát.

NÁ: Azért nehogy azt a látszatot keltsük, hogy engem azonnali hatállyal leparancsoltak a katedráról! Nyárig mindenképpen maradok, az őszi félévet pedig majd meglátjuk. És továbbra is tarthatok kurzusokat díjazás nélkül, ahogy az a nyugdíjas professzorok esetében bevált szokás. Ez a *venia legendi*, szó szerint "az olvasás engedélye", tehát a professzor lekturákat tarthat, úgymond, felolvashatja tanait az egyetemen. Ezt természetesen senki sem vonta meg tőlem. Biztos vagyok benne, hogy ha nem is annyit, mint eddig, de fogok tanítani a következő félévben is. Kollégáim erre valószínűleg igényt tartanak majd, hiszen nem vettek fel más a helyemre, miközben az órák száma valószínűleg nem csökken. Sőt, az is lehet, hogy kérlelni fognak, hiszen professzor kollégám, Varga László most megy nyugdíjba, annak rendje és módja szerint, 70 évesen.

MN: Három professzor tartozott az Angol Nyelvészeti Tanszékhez, jövőre marad egy.

NÁ: Igen.

MN: Nem érez sértettséget, dühöt? Hogy csak azért se megy vissza ingyen dolgozni, miután elküldték?

NÁ: Nem, nem. Lojális vagyok az ELTE-hez, derék katona. Ha így, akkor így.

MN: A pedagógiai szenvedély nemcsak a katedrán hatja át, hanem tudományos ismeretterjesztő írásaiban is. Az e lap hasábjain hosszan és páratlan népszerűségtől kísérve futó *Modern Talkingot* mindenki ismeri, de ez nem epizód volt, hanem egy folyamat része: a kilencvenes évek elején a *BUKSZ*-ban vitt nyelvi rovatot, később a

rádióban Kálmán Lászlóval közösen tartott közérthető útbaigazítást a nyelvészet alapfogalmairól, és manapság is ír az *ÉS*-be néha. Ad notam "egész népemet fogom..."?"

NÁ: Igen, és kollégáim, az igazi elméleti nyelvészek biztatnak is erre. Sokszor nekik mutatom meg először, velük láttamoztatom a cikkeket, és persze sokszor csóválják a fejüket, hogy ezt így nem lehet, meg az úgy nem teljesen igaz. De általában oda jutnak végül, hogy mégse lehet máshogy közérthetően elmagyarázni.

MN: Tehát nem érik olyan vádak, hogy leegyszerűsíti a bonyolult tudományos nézeteket?

NÁ: Előfordul, olyankor átírom, vagy visszaszívom, vagy azt mondom, írjatok jobbat, ha tudtok. Olyan ez, mintha egy egészségügyi tájékoztatóban azt írnám: "Mozogjunk minél többet!" Amire egy orvos természetesen azt felelné, hogy álljon meg a menet, azért ez attól függ, kiről van szó, hány éves, mikor műtötték, hány kiló. De végül legyintenek, jól van, azért írjad csak, mozogjunk. Azt hiszem, a szakma összességében támogatóan viszonyul ehhez a pedagógusi - mondjam azt: nyelvművelői? - mániámhoz.

MN: Ennél is különösebb, hogy mintha a műfordítást is részben pedagógiai céllal művelné. Azt mondta készülő Dante-fordításáról, hogy a középkor tudásanyagát szeretné megismertetni az olvasóval. Mára megkoptak a Bibliáról, a vallásról való ismereteink, állítja - ebből szeretne valamit visszaadni a fordítás révén. (Erről lásd korábbi interjúkat: ["Tizennégyezer sor nem lehet végig szép"](#), *Magyar Narancs*, 2008. december 4.)

NÁ: Fodor Géza, a néhai kiváló dramaturg és irodalmár azt mondta egykor a *Hamlet*-fordításomra, hogy mintha azt mondanám a közönségnek: márpedig ti addig haza nem mentek, míg az utolsó sorig meg nem értitek az egészet. Hozzátette: nem biztos, hogy ennél a darabnál helyes ez az attitűd. Ezen elvitatkoztunk. De valóban, mindig örömmre szolgál, amikor óra közben egy diák meglepetten felneáz: "Nahát, ez így van? Sose gondoltam volna!" A múltkor a nemzeti színházi *Hamlet* után egy professzor kollégám azt mondta: ő most jött rá, hogy eddig nem is tudta, miről szól a darab.

MN: Van ebben valami heroikus, szép naivitás, nem? Hogy újrarendítem az *Isteni színjátékot*, és ettől a fiatalság jobban ismeri majd a katolicizmus téziseit...

NÁ: Valami azért csak leszivárog, nem? Ha a diákok nem olvassák el a szöveget és a jegyzeteimet, akkor majd a tanárok, és ha legközelebb tanítják, már ők is jobban fogják érteni. De ha erre gondol: nem, nem hiszem, hogy a ráckevei HÉV-en ezt a könyvet fogják egymás kezéből kikapkodni a kamaszok.

MN: A magyar fordítói gyakorlatban meglehetősen unortodox módon, rímtelenül fordítja Dante világgörményének mindhárom könyvét. Célszerűnek tartaná, ha elfogadottabbá válna nálunk a formailag kevésbé kötött fordítás?

NÁ: Hogyne. Ez a németeknél, franciáknál, angoloknál széles körben elterjedt megoldás, ami sokszor színesebb, szórakoztatóbb eredményhez vezet. Hiába minden, a rímért meg kell fizetni. Persze attól is függ, milyen műről beszélünk. Petrarca-sonetteket például talán nem volna érdemes... De ki tudja? Mert nagyon nehéz ám visszaadni azt a természetességet, ahogy Petrarca belesúszik a rímekbe! De azért a szonett mégiscsak szonett. Az *Isteni színjáték*

azonban elsősorban tankönyv... Azt vegye figyelembe, hogy az olaszban a rímelés, ha szabad így mondanom, nagyon olcsón megoldható. Az azonos szóvégek miatt ezek szinte csak maguktól összecsengenek, ha nem akarná, akkor is. Ugyanez magyarul akrobatamutatvány. Dante síkfutó, akit a rímes fordításokban légtornászként mutatnak be. Ezt csinálja Babits, aki isteni légtornász, és az ember arra figyel, milyen ügyesen elkapta a következő rímbe a trapézt - holott Dante nagyon nem ilyen. Ami Danténál hosszan tartó recitativo, az Babitsnál egy végtelen ária.

MN: A verseiben viszont szívesen nyúl kötött formákhoz.

NÁ: Mert olyankor, a rím miatt, mintha a múzsa súgná a következő sort. "Írd azt!" "Ezt?!", kérdezem a múzsától. "Igen." "De hát én nem ezt akarom írni!" "Nem érdekel, mit akarsz írni", mondja a múzsa, én meg írom. A forma segít kipréselni magamból a mondandót. Keringőt könnyebb jól táncolni, mint úgy ugrálni összevissza, hogy az szép legyen.

MN: Egyetemi munkájában, cikkeiben és fordításaiban igen, verseiben viszont már nyomát sem látjuk a tanárszerepnek, pedagógiának. Sőt, ezekről mindig mint nagyon személyes ügyekről beszél. Gyűjteményes kötetének (*Verejték van a szobrokon*, 2009) rövid fülszövegét maga írta, innen idézek: "A világról, országról, boldogulásról sok mindent gondolok, de ezek nekem ritkán verstémák." Miért?

NÁ: Elsősorban a személyesség, az emberi kapcsolatok érdekelnek, mások írásaiban is. A vers számomra akkor szép, ha öncélú, ha elsősorban vers, és csak azért van, hogy legyen. Mint ahogy az ember dalra fakad.

MN: A közügyekről is lehet nagyon személyesen írni.

NÁ: Hogyne, ezt általánosságban nem is akarom tagadni, most csak hajtogatom a magam igazát.

MN: "Istenről is szoktam írni, úgy érzem, van vele kapcsolatom (remélem, ő is úgy érzi)." Hogy alakult azóta ez a viszony?

NÁ: Hát nézze, életben vagyok, tehát azt kell mondanom, hogy a kapcsolatunk harmonikus. A Dante-fordítás nagy forgalmú telefonvonalat létesített köztem és a Teremtő között. Sokat gondolkozom ezen, úgy érzem, mintha valami burokból tartana engem, megóvna sok bajtól és szörnyűségtől. Mint mókust a ketrecben. Amit én azzal próbálok meghálálni, hogy tekerem a mókuskereket. Ha nem tekerném, akkor talán elkezdene figyelni rám, amitől tartok kicsit. Ebből a szempontból nehéz volt ez a hét, hiszen számolnom kellett azzal, hogy a nyugdíjazással kikölközzek ebből a mókuserékből. Ám szerencsére olyan pályát választottam, ami nincs helyhez kötve. A párom sebész, ő jobban megrémült először, mert számára a nyugdíjazás a munka végét jelenti. Otthon nehézkes műteni, ugye. Írni lehet.

Mai programok

MN: Másik mondat a fülszövegről: "Fiatalon sokáig nem akartam írni, mert meleg vagyok, és nem mertem ezzel előállni, pedig a szerelemről van a legtöbb mondanivalóm." Mi volt a coming out oka? Saját magának volt erre szüksége, vagy a magyar közéletnek egy bátorító példára?

NÁ: Mindkettő igaz. Megpróbáltam e nélkül, és nem ment. Lelassult a mókuserék. Így sokkal jobban működöm, tudniillik hazugságban élni rettenetesen fárasztó. Úgy éreztem

magam, mint a vízipólósok, akik látszólag csak ácsorognak a sekély vízben és dobálják a labdát, de ott alattuk a mélység, és a víz alatt folyamatosan tempózni kell. A coming outot talapzatnak láttam, amire ráállhatok, ahonnan már könnyedén dobálózok és ugrálok. Másrészt való igaz, arra is gondoltam, hogy ha már a Jóisten abban a szerencsében részesített, hogy az én közegemben ez a megmutatkozás lehetséges, akkor kötelességem megtenni. Nekem is nagyon jó lett volna korábban, ha fiatal koromban ismerek valakit, aki felvállalja. Ismertem ugyan kiváló meleg művészeket egyfelől, alteros hippiket másfelől, azaz a társadalom legtetején és legalján lévőket, de én középen akartam lenni. Polgárember vagyok, és mint ilyen akartam ezt megvalósítani. Egyébként sokak szemében ez a legfelháborítóbb. Hogy van pofám konformistának, sőt konzervatívnak lenni.

MN: Meglehetősen ritka és konfliktusos képlet ez mifelénk: tudós és művész, Istennel beszélgető meleg férfi, progresszív gondolkodó polgári attitűddel. Nem kéne sokkal zavartabbnak lennie?

NÁ: Logikus lenne, igen, mégsem vagyok. Néha rossz is a lelkiismeretem, hogy miért nem. Jó, a párkapcsolatom nagy biztonságot ad, de alapvetően nem tudom a magyarázatot. Apámtól is azt tanultam, hogy a munka mindenre gyógyszer. Megtart, mint a bakancsban a bandázs, a lábat a kötés. És a humor. Képes vagyok mindenben röhögni. Magamon is.

Fotó: Iváncsi-Szabó Balázs /24.hu

Hogy miért nem gondoskodik az állam?

Az emberek beveszik, még az értelmesebb médiák is, nemcsak a kormánypropaganda, hogy nem tudom micsodára mennyi pénzt ad „a kormány” vagy „az állam”. Ilyeneket tudnak még 2019-ben leírni. Mit várunk akkor? És nem érkezik 103 000 levél, hogy kérem, Önök tévesen fogalmaztak, mert nem a kormány adja a pénzt, hanem én adom a pénzt. Az adófizető. A kormánynak, az államnak nincs pénze, a kormány az adófizetők pénzét adja. Én, mint angol szakos, minden alkalommal felkapom a fejem azon, hogy ugyebár angolul ilyen mondat nincsen, hogy „a kormány pénzt ad”. Ez nevetséges. Taxpayer van, az adófizető, aki ezentúl ennyit fog adni, mert az adófizető a kormány kezébe tette le azt a jogot, hogy az ő pénzével mit csináljon. És ha nem tetszik, majd legközelebb nem választja meg ezt a kormányt.

Mit gondol, merre haladunk mi tulajdonképpen?

Én nem látom, hogy olyan nagy változás lenne majd itt, ha Orbán egyszer kilép a pozíciójából. Mi lesz akkor? Ugyanolyan lép a helyére? Vagy széthullik az egész? Vannak az ilyen típusú, nagyon erősen személyi rendszerek, mint a Salazar-rendszer volt Portugáliában. Ezek, a vezető a „megszűnésével”, a megöregedésével, halálával szét tudnak bomlani. Hogy ez itt meg fog-e történni, azt nem tudom. A legutóbbi parlamenti választásokon szerintem 49,6 százalék a Fideszre szavazott. Többen szavaztunk ellene, mint mellette, de jelentéktelen a többlet.

Aztán az európai parlamenti választásokon meg 52 százalék voksolt a kormány mellett.

Pontosan. Ez látványosan sok. Európában nem szokott ennyi lenni. Miközben tényleg nem igaz, hogy a szavazófülkében pisztolyt szögeznének a veséjéhez valakinek.

Olyan sem szokott lenni Európában, hogy folyamatos kampányt tart a kormány az adófizetők pénzén.

Rémes dolgok történnek. Főleg, hogy sok egyszerű gondolkodású ember ezt beveszi, és ez hat rájuk. Az valóban nagyon szomorú. Múltkor azt olvasom az újságban, hogy Pécsen, valami áruházban két magyar srác megrugdalt két arabul beszélő egyetemistát, hogy menjenek haza. Mikor itt járnak egyetemre! Ez rettenetes! Elvileg nekünk nagyon fontos, hogy idejöjjenek emberek egyetemre, közben meg ilyesmi megtörténik. Egyáltalán nem értik azok a szerencsétlen magyarok, hogy mi ez az egész, hogy kik ezek, hogy miért jönnek, meg hogy „Magyarországon beszéljen magyarul”! Hogy lehet ilyen számárságot mondani? Kimegy az ember dolgozni Ausztriába, és meg fogják rugdosni, mert magyarul beszél a kollégájával, és akkor azt kiabálja majd valaki, hogy Ausztriában beszéljen németül?

Ebből van visszaút?

Mindenből van visszaút elvileg, antropológiailag. Hát nézd meg, hogy a náci Németországban milyen borzasztó módon átírták az embereket zsidógyűlölettel, aztán lett belőle visszaút, már nincs így a németekkel. Munkát kell ebbe fektetni és oktatást, nem népbutítást és gyűlöletkeltést. Meg olyan bölcs vezető kellene, mint Adenauer kancellár a háború után. Kőkemény jobboldali volt, de nem volt náci, és 45 után mindenki hitt neki, mert nem kommunista volt, nem oroszbarát, hanem szilárd kereszténydemokrata. 1933-ig Köln polgármestere volt, de akkor félretették, mert az igazi jobboldaliakat a kézivezérelt rendszerek nem szeretik. Lásd Pálincás József. Elég szomorú a dolog.

Szokta érzékelni, egy buborékban él?

Épp itt ülünk egy nagy buborékban Pesten, a Pozsonyi úton, ami a buborék közepe, de kétségtelenül ebbe a buborékba nem tolakszik bele olyan erőszakosan az Orbán-rendszer, mint a Kádár-rendszer tolakodott bele. Akkor is volt buborék, de azért az sérülékenyebb volt sokkal.

Fotó: Ivándi-Szabó Balázs /24.hu

Mi a különbség a kettő között?

Az, hogy például egy ismeretlen úriember itt ólálkodik körülöttünk és fényképez. Akkor nagyon meggondoltam volna, hogy egy idegen ember jelenlétében ilyeneket beszélek, a vezetőről, és az ő esetleges távozásáról, vagy rendszerének széteséséről. És maga sem kívánta volna tőlem, hogy ezt csináljam.

Pláne, hogy nem írtam volna meg. Azért a két rendszer sok különbség van, több érv szól mellette, hogy a mostani még mindig demokrácia.

Ebben valóban van demokrácia. Ha leülünk ketten egy asztalnál egy kávéházban, nem érezzük azt, hogy az Orbán Viktor is ott ül az asztalnál. Nekem továbbra is az alapjogok nagyon fontosak, amelyeket Grósz Károly adott meg, dicsérettessék az ő neve. Tehát a világtűlevelet, hogy én bármikor átléphetem a határt. Hogy én valutát birtokolhatok és vásárolhatok. Hogy bedugom a kártyámat bárhol a világon, és pénzt kapok érte. És ezek rettentően fontos dolgok. Az én szememben bizony ezek überelnek sok egyéb apró kellemetlenségeket.

Vagy vannak fontosabb dolgok is. Mondjuk a klímakatasztrófa.

Nagyon rosszul néz ki, hogy itt mi lesz. Én már nem vásárolok petpalackos üdítőt. De valószínűleg tényleg nagy baj lesz – ha nem is annyira itt. A tengerszint megemelkedik, és egy csomó település van a tenger mellett.

Ez nem egy menekülés, hogy „nem is annyira itt”?

Most csak földrajzilag mondom, hogy azok, akik ott laknak, azok majd onnan el fognak jönni például ide, ahol, még ha nem is volna ennyire idegengyűlölő ez az ország, akkor is nehéz lenne. Jön egy csomó ember, és mit csinálunk velük hirtelen? Ráadásul ahol szárazság van, onnan meg azért fognak eljönni, mert nincs víz.

Sokan mondják, hogy ebben a buborékban, amiről az előbb beszéltünk, vagy abban az értelmiségi közegben, ahol ön is mozog, van egyfajta depresszió. Klímadepresszió. Mintha jobban éreznék, mi következik a földön.

Aggasztó, hogy nagyon hülye emberek vannak. Nem is jó szó, hogy hülye, inkább egysíkú gondolkodású. Mesélek valamit. Van egy barátom, aki megörökölt egy igazi tanyát kecskével és tyúkokkal. Ő meg az öccse elhatározta, hogy akkor viszik a tanyát. Az öccs le is költözött, ő meg ingázik, a kecskék vígan legelnek, van kecsketej, van kecskesajt, születnek gidák stb. És feliratkozott egy levelezőlistára, valami „fiatal gazdák”, mert úgy látta, hogy ott hasznos információkat osztanak meg, hogyan lehet pályázni, milyen kölcsönt lehet felvenni, milyen vegyszerek vannak, ilyenek. És egyik levelezésük során megemlítette, hogy ő sokat olvas a klímaváltozásról, és persze egyénileg mit csináljon ő ez ügyben? Ezért felvetette, hogy nem kellene-e csinálni valamit, ha már itt vagyunk mi, egy szép, nagy csoport? Erre már jött is az első hozzászólás, hogy na, a greenpeace-es buzi kirukkolt a farbával. Ezt bírja valaki erre válaszolni, hogy a greenpeace-es buzi. Az illető egyébként nem homoszexuális, és én értem, hogy nem ebben az értelemben lett itt használva, de akkor is. És aztán le is tiltották őt a levelezésről, mert annyi ellenséges, kritikus komment érkezett, hogy ő már nem is lehet rajta.

Londonban jobb ennél?

A klímaérzékenység nem. A kommentkultúra igen.

De többet beszélnek róla.

Többet beszélnek róla. Meg mondjuk a vidéki Anglia környezeti szempontból sokkal jobb, mint a vidéki Magyarország. Mindig is jobb volt, mindig is tisztábban tartották, jobban vigyáztak rá. Ez általában igaz, ahogy kelet felé mész, az emberek eldobálnak dolgokat.

Egyszerűbbek vagyunk.

Talán emiatt. Vagy, mert jobban bíznak abban, hogy a természet majd feldolgozza, hiszen pár száz évvel ezelőtt még így volt. Lehet, hogy ez egyszerű civilizációs tanulás, hogy vissza kell fogni magunkat, mert nem tudja a természet feldolgozni. Én emlékszem, amikor gyerek voltam, sokan szemeteltek az utcán például itt, Budapesten. Vett valami édességet, kibontotta, a papírt eldobta.

Szerencsére ezen már túl vagyunk. Az a kérdés, hogy van-e még annyi időnk, hogy ugyanúgy megtanuljuk ezt?

Ez a mozdony már nagyon gyorsan szalad felénk. Meglátjuk.